

Ustanovitev Gerontološkega centra Maribor

Podlage za pilotni projekt

Gradivo za obravnavo in sprejem na

seji Mestnega sveta Mestne občine Maribor

Pripravili:

prim.prof.dr. Zmago Turk,
državni zdravstveni svetnik,
Univerza v Mariboru – Visoka zdravstvena šola

Mirjana Majhenič,
direktorica Centra za pomoč na domu Maribor

mag. Marko Slavič,
direktor Doma upokoencev Danice Vogrinc Maribor

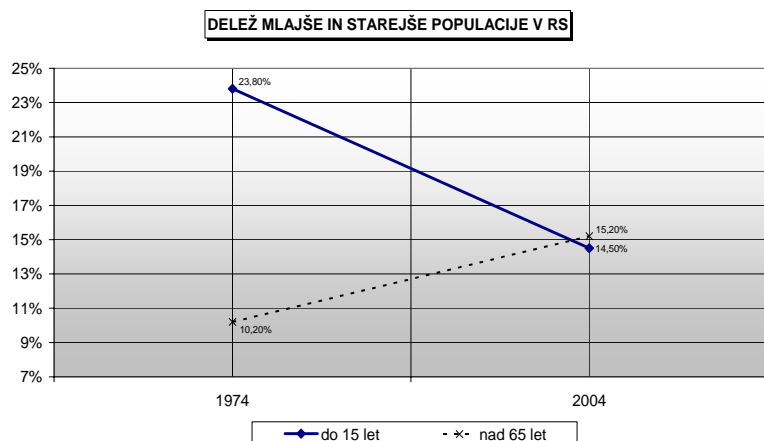
Lilijana Zorko,
vodja referata za zdravstvo Oddelka za družbene dejavnosti
Mestne občine maribor

Matevž Frangež,
podpredsednik Odbora za socialo, zdravstvo in mladino
Mestnega sveta Mestne občine Maribor

Maribor, 9. december 2005

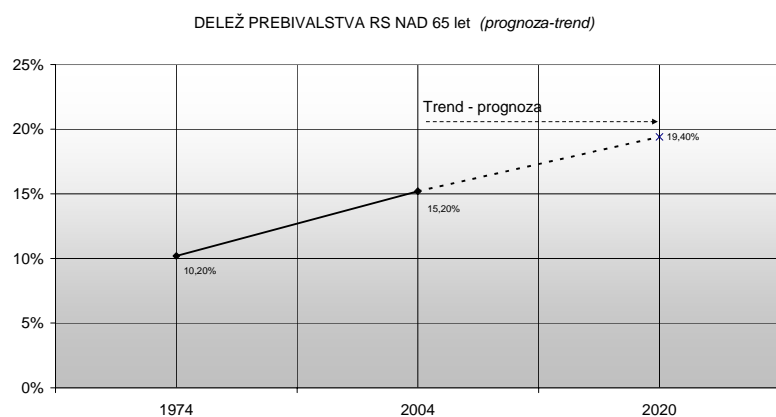
Splošno

Demografski podatki Evropske unije, Slovenije in Maribora kažejo, da se delež prebivalstva, starejšega od 65 let, povečuje. Slovenija ima okoli 16,5% starejših v celotni populaciji in je v tem pogledu na isti ravni kot druge države članice Evropske unije (18%), kjer odstopajo Italija, Nemčija in Velika Britanija, saj se je delež starejših ljudi v teh državah znatno povečal. V Mariboru smo v zadnji statistični analizi iz leta 2004 ugotavljali 15,8% delež starejših.

Slika 1

V demografski strukturi prebivalcev Republike Slovenije za leto 2004 je delež vseh prebivalcev, ki so starejši od 65 let, v letu 2004 presegel mejo 15%. Delež prebivalcev, starih 65 let in starejših se tudi v Sloveniji hitro povečuje, hkrati pa se zmanjšuje delež mladih do 15. leta starosti (slika 1). Pred enaintridesetimi leti (leta 1974) je delež prebivalcev starih pod 15 let zavzemal 23,8% vsega prebivalstva, delež prebivalcev starih 65 let in starejših pa le 10,2%. Sredi leta 2004 se je razmerje za prvo skupino še poslabšalo. Prebivalcev, mlajših od 15 let je bilo 14,5%, starih 65 let in starejših pa že 15,2%.

Slika 2

Predvidevanje za leto 2020 (slika 2) je, da bo delež prebivalcev starih 65 let in več, narasel na 19,4% celotne populacije (Pentek, 1999).

Staranje je naravno biološko – fiziološko dogajanje, ki mu je podvrženo vsako živo bitje. Vendar starost ni sinonim za bolezen, pač pa sinonim za določeno obdobje živenga bitja na svetu. Zaradi potrebe po novih spoznanjih o bioloških, socialnih in psihičnih spremembah, povezanih s staranjem, se je v svetu že pred leti razvila posebna znanost, ki se imenuje gerontologija (geros – gr.

starost, logos – znanost). Z generacijskimi in demografskimi premiki se je potrebno ob pričakovanem porastu števila starejših (podaljševanje življenjske dobe, prehod izjemno velikih povojnih generacij v starost nad 65 let) ustrezno pripraviti, da bi lahko kot družba zagotovili kakovost življenja starejših ljudi.

Ob rasti deleža starega prebivalstva se družba na makro ravni sooča tudi z razpadanjem medgeneracijske povezanosti in nevarnostjo, da zakrni medgeneracijska solidarnosti. Vedno manjša je tradicionalna skrb družine in sosedstva za onemoglega starega človeka.

Veliki potenciali starejših so v zahodnih kulturah izključeni iz družbenega življenja. Podatki na mikro ravneh preučevanja kažejo, da je več kot 75% tretje generacije povsem samostojne, pri močeh in z velikimi družbenimi potenciali. Zato se je potrebno soočiti s stereotipi, ki prevladujejo v družbi, in starejšim oblikovati novo družbeno vlogo.

Sodobni pristopi v skrbi za starostnike

Danes sodobna integralna socialna gerontologija zahteva multifunkcionalno skrb za starejše, da se doseže željeni model kompetentnega staranja, ki starejšim priznava sposobnost in zmožnost ohranjanja samostojnega in smiselnega življenja z obvladovanjem temeljnih funkcij vsakdanjega življenja – tudi z ustrezno pomočjo – da se zagotovi kakovostno življenje starejših. Značilnosti tega modela so avtonomnost, dostojanstvo, pravica do izbire, angažiranost in produktivnost starejše osebe.

V organizaciji skrbi za starostnike se Slovenija danes uvršča med Dansko in Italijo, saj je značilnostih organizacije mogoče prepoznati tako elemente maksimalne (Danska) kot tudi minimalne (Italija) skrbi za starostnike.

Skrb za starostnike v Sloveniji

Republika Slovenija svojo politiko, obveze in odgovornosti do starejše populacije, predvsem pa način izvajanja aktivnosti za zagotavljanje kakovostnega življenja starejših opredeljuje že v Ustavi Republike Slovenije, v Nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006 - 2010 in drugih izvedbenih aktih, ki jih sprejema vlada.

V Sloveniji obstaja več oblik skrbi za starejše, ki potekajo preko centrov za socialno delo, centrov za pomoč na domu, društev upokojencev s socialno funkcijo, javne in zasebne zdravstvene ustanove in znanstveni zdravstveni inštituti ali šole s skrbjo za zdravstveno stanje, Gerontološko društvo Slovenije s funkcijo razvoja različnih oblik skrbi skozi znanstvena dognanja. Omenjene institucije izvajajo dejavnosti z različno stopnjo medsebojne povezanosti storitev in programov. Četudi gre za povezano mrežo nosilcev storitev in programov, takšna mreža nima skupne vizije in strategije, ki bi celovito opredelila družbeno skrb za starejše.

Skrb za starostnike v Mariboru

V Mariboru že več kot desetletje poteka sklop aktivnosti namenjenih organizirani skrbi za starejše. Tako so v preteklem obdobju Dom upokojencev Danice Vogrinc, kakor tudi ostali domovi, Splošna bolnišnica Maribor, Center za pomoč na domu Maribor, Center za socialno delo Maribor, Zdravstveni dom dr. Adolfa Drolca ter nevladne neprofitne organizacije in združenja opravljali vsak svoje delo - poslanstvo ter pripravljali samostojne in od drugih izvajalcev v mreži pomoči za starejše neodvisne, posamične vizije za razvoj organizirane skrbi za stare. V letu 1999, ki je bilo mednarodno leto starejših, so pod pokroviteljstvom Doma upokojencev Danice Vogrinc in Univerze v Mariboru oktobra izvedli strateško konferenco, na kateri so oblikovali in sprejeli nekatere še zmeraj aktualne sklepe, v katerih je poudarjeno, da je izvajanje skrbi za starejše ter načrtovanje razvoja tega področja

strokovno interdisciplinarno delo, ki pa mora biti ustrezno vodeno in koordinirano ter da je potrebno ustanoviti ustrežni center za vodenje, koordinacijo in strokovno povezavo gerontoloških funkcij. Oblikovan je bil predlog, da se projekt vodi pod okriljem Mestne občine Maribor, vodenje projekta pa prevzame Dom upokojencev Danice Vogrinc.

V letu 2005 sta Visoka zdravstvena šola v Mariboru in Splošna bolnišnica Maribor pripravili predlog ustanovitve gerontoloških centrov v Sloveniji, kjer so po preučitvi danskega, italijanskega in hrvaškega modela politike negovanja starih ljudi oblikovali slovenski model. Gradivo je obravnaval in potrdil Odbor mestnega sveta za socialo, zdravstvo in mladino, ki se je aktivno vključil v obravnavo problematike ob obravnavi predloga proračuna Mestne občine Maribor za leto 2006, kjer predlagajo vzpostavitev nove analitične proračunske postavke.

Izhodišče pri pripravi projekta Ustanovitev gerontološkega centra v Mariboru so gradiva, ki so jih že pripravili prim.doc.dr. Zmago Turk, kot nosilec projekta predloga ustanovitve gerontoloških centrov v Sloveniji, Mirijana Majhenič, direktorica Centra za pomoč na domu Maribor in predsednica strokovne komisije za razvoj socialne oskrbe na domu pri Socialni zbornici Slovenije, Marko Slavič, direktor Doma upokojencev Danice Vogrinc z oblikovanjem vizije in poslovnih strategij institucionalnega varstva, ki so bile podlaga za izdelavo projektne dokumentacije v obliki Idejno programske zasnove Doma, in ki odpira možnosti za umestitev gerontološkega centra, ter gradivo strateške konference o strategiji razvoja organizirane skrbi za starejše na širšem mariborskem območju iz leta 1999. Strateška konferenca je vzpodbudila pripravo elaborata o ustanovitvi Centra za razvoj organizirane skrbi za starejše v Mariboru, pripravljenega leta 2000, ki predvideva in natančno razgrajuje naslednje funkcije centra:

- razvoj organizirane skrbi za starejše
- koordinacija vseh izvajalcev organizirane skrbi za starejše
- svetovanje za starejše z zagovorništvom
- svetovanje izvajalcem različnih oblik pomoči
- svetovanje za doseganje kakovosti bivanjske situacije
- organiziranje civilne družbe pri skrbi za starejše
- izobraževanje in usposabljanje
- informacijski sistem

S povezavo in medsebojno koordinacijo aktivnosti posameznih institucij na področju socialne skrbi za starostnike (center za socialno delo, domovi za starejše občane, center za pomoč na domu, samoorganiziranje starostnikov v skupine za samopomoč, skupine za kakovostno preživljanje prostega časa, organizacije za podporo družini, za medgeneracijsko solidarnost, za izobraževanje, obveščanje in usposabljanje ter ohranjanje in krepitev socialnih funkcij posameznika ipd.), znanstvenega razvoja in analitične funkcije ugotavljanja stanja in potreb v socialnem in zdravstvenem stanju starostnikov (Univerza v Mariboru z Visoko zdravstveno šolo in Medicinsko fakulteto v pogledu nege in zdravja, Pedagoška fakulteta v pogledu sociološke obravnave in raziskovanja socialnih funkcij starostnika, druge strokovne inštitucije in združenja) ter organizirane skrbi za zdravstveno stanje starostnikov (zdravstveni sistem na primarni, sekundarni in terciarni ravni z Zdravstvenim domom dr. Adolfa Drolca, Splošno bolnišnico Maribor in mrežo javnega zdravstvenega sistema na osnovni ter specialistični ravni s koncesijami za zasebnike) se zasleduje interes, da se starostnikom v Mestni občini Maribor zagotovijo optimalni življenjski pogoji, zdravje in učinkovit sistem zdravstvene preventive in zdravljenja, razvitost socialnih funkcij v njihovi interakciji s skupnostjo, organiziran sistem skupnosti za medsebojno dopolnjujoče institucionalno ali izveninstitucionalno skrb za starejše.

Kronologija dosedanjih aktivnosti

1999:

Strateška konferenca o organizirani skrbi za starejše na širšem območju Maribora:

→ skrb za starostnike in načrtovanje razvoja tega področja zahteva interdisciplinarni pristop, ki mora biti strokovno voden in koordiniran.

2000:

Elaborat o ustanovitvi Centra za razvoj organizirane skrbi za starejše v Mariboru:

→ vodenje projekta prevzame Dom upokojencev Danice Vogrinc Maribor.

2005:

→ predlog ustanovitve gerontoloških centrov v Sloveniji pripravita Visoka zdravstvena šola v Mariboru in Splošna bolnišnica Maribor;

→ oktobra 2005 posreduje svoja stališča k temu predlogu M. Majhenič, direktorica Centra za pomoč na domu Maribor;

→ 10. oktobra Odbor za socialo, zdravstvo in mladino Mestnega sveta Mestne občine Maribor obravnava pobudo za ustanovitev gerontološkega centra, kakor tudi stališča M. Majhenič, pobudo podpre ter naloži nosilcu projekta v letu 2006 izdelavo pilotske študije in vseh podlag za ustanovitev sodobnega gerontološkega centra v mestu;

→ 28. oktobra naslovita M. Slavič in M. Majhenič na odbor pripombo na sklep, saj v njem ni zapisan dogovor, da koordinacijo pilotskega projekta prevzame Dom upokojencev Danice Vogrinc, za kar naj bi v prihodnjem letu prejel tudi sredstva iz proračuna MO Maribor;

→ 2. novembra se vključeni v pobudo (Z. Turk, M. Slavič in M. Majhenič) sestanejo na usklajevalnem razgovoru pri direktorici Mestne uprave ter se dogovorijo: (1) na prvo naslednjo sejo Mestnega sveta Mestne občine Maribor Maribor se uvrsti pobuda za vstop v pilotski projekt ustanovitve gerontološkega centra, (2) gradivo za sejo MS naj poveže usmeritve strateške konference, pobudo dr. Turka in stališča M. Majhenič, (3) vodenje projekta prevzame Dom upokojencev Danice Vogrinc Maribor, (4) v proračunu MOM za leto 2006 bo za stroške projekta namenjenih 3 mio SIT;

→ Mestnemu svetu Mestne občine Maribor se predloži gradivo s sklepom o pristopu k projektu Ustanavljanje gerontološkega centra v Mariboru.

Ustanovitev Gerontološkega centra Maribor

Namen pilotnega projekta

Namen pilotskega projekta "Ustanovitev Gerontološkega centra Maribor" je pripraviti kvalitetne analitične podlage, na podlagi katerih bo mogoče začeti ali zavreči naslednje faze konkretnih aktivnosti za ustanovitev Gerontološkega centra Maribor.

Strokovna mnenja o ciljih, ki jih želimo dosežati z ustanovitvijo Gerontološkega centra doseči, so usklajena in nakazujejo na možnost delovanja Gerontološkega centra v skladu z usmeritvami, ki jih skozi Resolucijo o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006 – 2010 predlaga vlada. Strokovna mnenja so bila usklajena med predvidenimi nosilci pilotskega projekta iz lokalnega okolja na področju sociale in zdravstva.

Gerontološki center bo skozi svojo organizacijo zagotavljal skladen razvoj vseh vrst storitev in programov, ki jih izvajajo posamezni nosilci na področju sociale in zdravstva, organizirani v javnem sektorju ali na ravni nevladnih organizacij. Z razvojem in medsebojno koordinacijo na področju sociale in zdravstva želimo doseči integriran in multidisciplinarno organiziran sistem storitev in programov za starejše, predvsem pa vzpostaviti možnosti za upoštevanje individualnih potreb posameznikov. S tem sledimo ciljem, ki ga določa strategija Nacionalnega programa socialnega varstva (v nadaljevanju NPSV) in zelene knjige Evropske unije z naslovom »Odziv na demografske spremembe – Nova solidarnost med generacijami«.

Organizacijska oblika Gerontološkega centra se bo izoblikovala v pilotskem projektu, vsekakor pa cilj projekta ni v ustanovitvi novega zavoda, temveč v vzpostavitvi ustrežnejše in učinkovitejše povezave med izvajalci storitev in programov ter vzpodbujanje nastajanja novih oblik storitev in programov.

Kratkoročni cilji

Cilji pilotnega projekta

- analiza starostne strukture prebivalstva mesta in demografskih trendov in projekcij
- analiza stanja na posameznih področjih zagotavljanja potreb na področjih:
 - zdravstva in zdravstvenega stanja starejših
 - storitev institucionalnega varstva starejših
 - storitev za kakovostno življenje v domačem okosu
 - zadovoljevanja nematerialnih socialnih potreb
- analiza pravnih in strokovnih podlag, na katerih sloni razvoj
- analiza sredstev, s katerimi razpolaga mesto (institucionalni, finančni, strokovni, človeški viri)
- analiza primerov dobre prakse v tujini (mednarodno primerljiva analiza)
- natančna opredelitev vizije in strategije
- izoblikovanje ustrezne organizacijske povezave nosilcev storitev in programov
- opredelitev možnih finančnih virov, prvenstveno s pomočjo Evropskega socialnega sklada za programe socialne vključenosti
- povečevanje medsebojne povezanosti nosilcev storitev in programov

Dolgoročni cilji

Cilji gerontološkega centra

Cilj 1: Prispevati k večji socialni vključenosti starostnikov in socialni povezanosti družbe.

Ukrepi:

Gerontološki center zagotavlja usklajeno in koordinirano delovanje posameznih nosilcev aktivnosti na področju sociale in zdravstva (institucionalno varstvo, pomoč na domu, aktivnosti javnega sektorja in nevladnih organizacij in prostovoljcev za zagotavljanje dostojanstvenega, aktivnega in humanega ter smiselnega življenja starejših, geriatrična klinika, ...).

Gerontološki center zagotavlja mobilizacijo vseh oblikovalcev in izvajalcev politik na različnih ravneh za doseganje skupnega cilja večje socialne vključenosti in nove solidarnosti med generacijami.

Gerontološki center zagotavlja skladen razvoj in uvajanje novih modelov skupnostne skrbi za starejše, hkrati pa predstavlja centralno obliko obveščanja, usposabljanja in izobraževanja predstavnikov vseh generacij o življenju v tretjem življenjskem obdobju, potrebah in razpoložljivih oblikah pomoči.

Cilj 2: Izboljševati zdravstveno stanje starostnikov in dostopnost do celovite zdravstvene oskrbe.

Ukrepi:

Gerontološki center povezuje različne znanstvene aktivnosti in medicinsko prakso na primarni, sekundarni in terciarni ravni zdravstvenega varstva z namenom, da se celovito razvija zdravstvena oskrba starostnikov.

Gerontološki center bo v sodelovanju z institucijami zdravstvene preventivne mreže skrbel za večjo obveščenost in osveščenost starostnikov o sistemu zdravstvenega varstva, tipičnih starostnih boleznih in o preventivnih ter kurativnih programih javne zdravstvene mreže. S tem bo Gerontološki center povečeval tudi dostopnost in zavedanje o razpoložljivih zdravstvenih servisih.

Z delovanjem znanstvenih procesov bo Gerontološki center vzpodbujal razvoj novih medicinskih oblik zdravstvenega varstva starejših, tako da se zdravstvena oskrba posameznika povezuje v funkcionalno celoto, prilagojeno fiziološkim in psihičnim potrebam posameznika. Gerontološki center z vključitvijo Geriatrične klinike v svojo organizacijsko obliko zagotavlja enovit sistem dolgotrajne oskrbe na področju zdravstva za starejšo populacijo.

Cilj 3: Izboljšati dostop do storitev in programov za starejše.

Ukrepi:

Gerontološki center zagotavlja bistveno kvalitetnejši dostop in pregled nad storitvami, ki so namenjene starejši populaciji. Zagotavljajo individualizacijo in izbor primernih storitev za posameznike, hkrati s tem pa tudi stroškovno učinkovitejši sistem. Zagotoviti je potrebno sistem obveščanja, izobraževanja in usposabljanja za svojece in starejše.

Gerontološki center zagotavlja enostaven razvoj najrazličnejših novih storitev in programov ter vključevanje novih izvajalcev v sistem (pluralnost), a na način, ki je še vedno skladen s vizijo in nacionalnimi strategijami na tem področju.

Cilj 4: Krepiti strokovno avtonomijo, upravljaljsko samostojnost in racionalno poslovanje na področju skrbi za starejše.

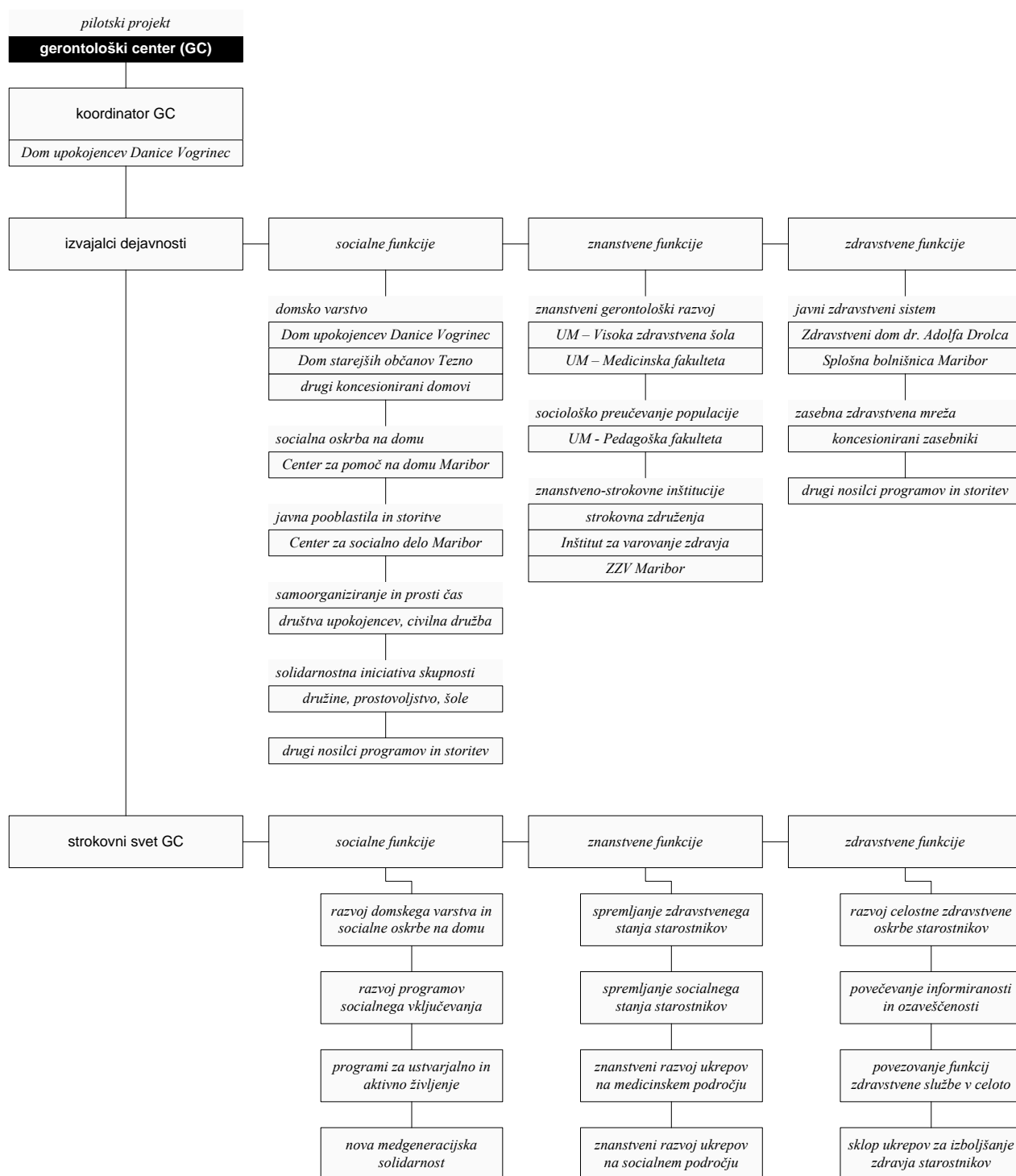
Ukrepi:

Gerontološki center s koncentriranimi kadrovskimi in kapitalskimi resursi zagotavlja krepitev strokovne avtonomije in kontinuirano razvojno usmerjenost, izkorišča možnosti, ki jih ponuja decentralizacija in deregulacija sistemov, predvsem pa zaradi sinergije, ki se pojavlja ob enovitem vodenju, ob enovitih skupnih podpornih službah, ob enotni organizaciji podpornih tehničnih služb, zagotavlja večjo učinkovitost in racionalnost v upravljanju javnih zavodov.

Organizacijska struktura

Model natančne organizacijske strukture gerontološkega centra bo izoblikovan v pilotnem projektu tako, da bo na optimalen način združeval avtonomnost nosilcev programov in storitev, avtonomnost strokovnega in raziskovalnega dela ter povezanost in medsebojno usklajenost programov in storitev v smeri uresničevanja v pilotnem projektu postavljene vizije in strategije področja.

V nadaljevanju navajamo organizacijsko strukturo pilotnega projekta, ki bo predstavljala organizacijski temelj aktivnosti, ki jih predvidevamo v izvedbi aktivnosti za uresničitev kratkoročnih ciljev projekta.

Finančni načrt

Na osnovi dela strokovne javnosti in strokovnih gradiv izvajalcev programov skrbi za starejše občane, se v proračunu Mestne občine Maribor za leto 2006 na področju socialnega varstva v okviru specifični občinski socialni programi vzpostavlja analitična proračunska postavka Gerontološki center. Za izvedbo projekta bi bila potrebna sredstva v višini 3 mio SIT. Ocenjena višina sredstev je oblikovana na osnovi ocene stroškov izdelave tovrstnih projektov na področju zdravstva in socialnega varstva. Vodenje projekta prevzame Dom upokoencev Danice Vogrinec v sodelovanju z vsemi izvajalci programov skrbi za stare v Mariboru. Rok za izdelavo projekta je 31. december 2006 (iztek proračunskega leta).

V nadaljevanju navajamo okvirno finančno strukturo izvedbe pilotnega projekta. Natančna razporeditev sredstev bo podvržena natančnemu dogovoru med koordinatorjem projekta, strokovnim svetom in izvajalci posameznih dejavnosti v okviru dogovora o načrtu dela in aktivnosti pilotnega projekta.

Stroški dela <i>(stroški dela koordinacije in strokovnega sveta)</i>	1.550.000,00 SIT
Stroški raziskovalnih nalog <i>(nagrade za diplomska dela iz področij medicinskih in zdravstvenih, socioloških, pravnih ved in socialnega dela)</i>	500.000,00 SIT
Izvedba študijskih obiskov modelov dobre prakse <i>(mednarodno primerljani pregled organizirane skrbi za starejše v Avstriji in na Danskem)</i>	750.000,00 SIT
Materialni stroški in drugi stroški tehnične podpore	200.000,00 SIT
Skupaj stroški pilotnega projekta	3.000.000,00 SIT

Zaključek

Avtorji tega gradiva smo prepričani, da so z dopoljenim gradivom izpolnjene predpostavke za celovito obravnavo tega področja na Mestnem svetu Mestne občine Maribor in s tem za zagon pilotskega projekta za ustanovitev Gerontološkega centra.

Ker gre za eno od temeljnih področij, ki kažejo na solidarnost in obvezo družbe, da poskrbi za svoje starejše občane, pričakujemo polno podporo Mestnega sveta Mestne občine Maribor našim prizadevanjem, da bi naša skupnost postala prijaznejša za vse tiste, ki živijo v jeseni svojega življenja.